

INGLIZ TILIDA XOHISH ISTAK MAYLI BIRLIKLARINING O`RGANILISH TARIXI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10383103>

Sirojova Zarnigor Nasriddinovna

Ingliz adabiyotshunosligi va tarjimashunoslik kafedrası

Buxoro davlat universiteti

z.n.sirojova@buxdu.uz

Annotatsiya

Ushbu maqolada xohish-istak mayli, uning Ingliz tili tarixida paydo bo`lish jarayoni, qadimgi, o`rta va hozirgi davrlarda tutgan o`rni, tadqiq metodlari tavsif etiladi. Shuningdek, maqolada xohish-istak maylibo`lgan turli yondashuolar bayon etiladi.

Kalit so`zlar

tuslanish, korpus analiz, sinxron va diaxron munosabatlar, xohish-istak mayli.

ИСТОРИЯ ИЗУЧЕНИЯ ЖЕЛАЕМЫХ ЕДИНИЦ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Сирожова Зарнигор Насриддиновна

Бухарский государственный университет

Кафедра английской литературы и переводоведения.

z.n.sirojova@buxdu.uz

Аннотация

В данной статье описано наклонение желанія, процесс его появления в истории английского языка, его место в древнем, среднем и новом времени, методы исследования. Также в статье описаны различные подходы, которые могут быть желательны.

Ключевые слова

акцентуация, корпусный анализ, синхронические и диахронические отклонение желанія.

HISTORY OF THE STUDY OF THE SUBJUNCTIVE MOOD IN THE ENGLISH LANGUAGE

Sirojova Zarnigor Nasriddinovna

Bukhara State University

Department of English Literature and Translation Studies

z.n.sirojova@buxdu.uz

Annotation

In this article, the mood of desire, the process of its appearance in the history of the English language, its place in ancient, middle and modern times, research methods are described. Also, the article describes different approaches that may be desirable.

Key words

inflection, corpus analysis, synchronic and diachronic relations, inclination of desire.

Kirish. Oksford Advanced Learner's Dictionary of English lug'atiga ko'ra, "subjunctive" atamasi ham ot, ham sifat sifatida ishlatilishi mumkin. Ot sifatidagi ta'rifiga ko'ra u: "istak, imkoniyat yoki noaniqlikni aks ettiruvchi fe'lning shakli (yoki o'zgarishi) hisoblanadi."

Ish-harakatni fakt sifatida emas, balki mo'ljallangan harakat yoki holat, shuning uchun haqiqiy voqelikda noaniqlikka yo'l qo'yadigan sub'ektivlik darajasini ko'rsatadi. Subjunktiv birikmalarda subjunktiv atamasi inklyuziv sifatida ishlatiladi. Lekin nima uchun u subjunktiv kayfiyat deb nomlangan? To'g'ridan-to'g'ri ergash gap, ayniqsa, "qo'shilish" yoki ergash gapga mos kelgani uchun shunday nomlangan.

Zamonaviy ingliz tilida xohish istak maylini (L modus) aniqlash juda qiyin, ammo biz aytishimiz mumkinki, bu voqea fakt (indikativ) deb hisoblanadimi yoki yo'qligidan qat'i nazar, so'zlovchining u gapirayotgan voqea-hodisaga nisbatan munosabatining ko'rsatkichidir. Xohish-istak mayli turli darajadagi voqelik va istaklar, orzu-umidlar, iltimoslar, ogohlantirishlar, taqiqlar, buyruqlar, bashoratlar, haqiqatga zid bo'lgan imkoniyatlar va hodisalarni o'z ichiga oladi.

Ushbu maylning qiyinchiliklari haqida ma'lumot beruvchi birinchi salomoqli grammatika kitoblari 18-asrda paydo bo'lgan. O'sha davr grammatikachilari ingliz tilidagi qo'shma gapning shakli va qo'llanishi haqida turlicha fikr bildirgan. Ash xohish-istak maylni potentsial mayl bilan sinonim deb hisoblaydi. Aksincha, Jonson, Myurrey va Dilvort potentsial va xohish istak mayllarinini ikki alohida mayl deb hisoblashadi. Dilvort optativni qo'shadi, Lout esa kesimni beshinchi mayl deb ataydi. Beyli subjunktiv va optativ atamalarni sinonim sifatida ishlatadi. Nihoyat, Jonson qo'shma gapning sinonimi sifatida qo'shma gapdan foydalanadi. Shunisi aniqki, subjunktiv mayl 18-asrda hamon sir bo'lib qolgan va grammatikachilar u bilan qanday kurashishni bilishmagan.

Ingliz tilidagi aniq fe'l iboralar uchta maylga ega: indikativ, buyruq va xohish-istak (subjunctive). Indikativ holat bildiruvchi, so'roq va undov gaplarda faktni bildiruvchi fe'l shakli bo'lsa, buyruq mayli to'g'ridan-to'g'ri buyruqlarni ifodalaydi. Zamonaviy ingliz tilida buyruq mayli maxsus sintaktik shaklga ega: u egasiz, faqat infinitivni o'z ichiga olgan gap: Stop talking! Go away!

Shuni ta'kidlash kerakki, buyruq mayli (imperative) har doim sizdan ikkinchi shaxsga qaratilgan. Imperativ maylning yana bir turi mavjud bo'lib, 1-shaxs ko'plikka, o'ziga va boshqalarga murojaat qiladi. "Let's" so'zi bilan boshlanib ushbu buyruq mayli shakli taklifni nazarda tutadi: Let's go to the pictures this evening!

Xohish-istak maylni fakt bo'lmagan mayl deb ta'riflash mumkin. U asosan faraziy narsani ifodalash uchun ishlatiladi, lekin noaniqlikni ham ifodalashi mumkin. "Longman Guide to English Usage" ga ko'ra: "Xohish istak mayli asosan shartli munosabatlarni bildirish yoki istalgan yoki qo'rqinchli vaziyatlarni ko'rsatish uchun ishlatiladigan fe'llar" dir.

Qadimgi ingliz tilida subjunktiv mayl fe'lning maxsus flektiv shakllari bilan ifodalangan, ammo hozirgi ingliz tilida faqat subjunktiv maylning ba'zi qoldiq shakllari saqlanib qolgan: bu shakllarni 3-shaxsning hozirgi zamondada -s yo'qolishi bilan aniqlash mumkin. Hozirgi zamon subjunktiv maylning boshqa qoldiq shakllari hozirgi zamonning barcha shaxslari va raqamlari uchun be ning ishlatilishi va albatta u o'tgan zamonda bo'lishidir.

Gipotetik yoki noreal ish-harakatni ifodalovchi xohish-istak mayli: I wish I were rich.

Boshqa tomondan, boshqa grammatiklar so'nggi paytlarda subjunktivning jonlanishiga ishora qilishdi, ayniqsa amerikacha ingliz tilida. Charlz Finniy subjunktiv mayl ingliz tilining go'zal va qimmatli tarkibiy qismi ekanligi haqidagi fikrni bildiradi va yo'qolish o'rniga, u aslida qayta jonlanayotganini aytadi. Uning fikrini qo'llab-quvvatlagan holda, u 1996 va 2000 yillar oralig'ida turli manbalardan 160 ta misol to'plagan va badiiy filmlar, hujjatli filmlar, gazetalar, jurnallar, radio, televizion dasturlar va boshqalardan dalillar keltirgan. Keling, uning ba'zi misollarini ko'rib chiqaylik:

Suhbat: It is important that he tell the truth now, lest he be doubted later.

Formula yoki optativ subjunktiv mustaqil bo'laklarda, asosan, istak yoki umidni ifodalash uchun iboralar yoki undovlarda, ko'pincha g'ayritabiiy kuchlarni ifodalashda qo'llaniladi:

(God) bless you! Curse this fog! Heaven forbid that!

Past subjunctive were so'zidan iborat bo'lib, barcha shaxslar uchun be fe'lining "o'tgan" zamoni sifatida ishlatiladi.

If only my sister were here today! (If only my sister was here today!)

Qadimgi ingliz tilida uchta fe'l kayfiyat mavjud: indikativ, subjunktiv va buyruq. Ushbu uchta kayfiyat zamonaviy ingliz tilida ham mavjud. Faqatgina farq shundaki, zamonaviy ingliz tilidagi subjunktiv doirasi juda cheklangan.

Indikativ, mayl va buyruq gap o'rtasidagi farqni Jespersen juda aniq ko'rsatib beradi, u indikativni fakt-mayli, subjunktiv gapni o'y-fikr mayli, imperativni esa iroda-mayli sifatida belgilaydi.

Subjunktiv mayl odatda fe'l tomonidan ko'rsatilgan harakat yoki holat istak, umid yoki qo'rquv, buyruq yoki iltimos, taxmin, e'tiqod yoki farazning ob'ekti yoki boshqa sabablarga ko'ra noreal ekanligini bildiradi.

Qadimgi ingliz tili deganda biz Angliyaning german aholisining o'sha mamlakatda eng qadimgi joylashishidan boshlab, taxminan XI asrning o'rtalari yoki oxirigacha bo'lgan tilini tushunamiz. Old ingliz tilida subjunktiv juda keng tarqalgan. OE boy flektiv tizimga ega edi, ya'ni fe'llar nafaqat shaxs, son va zamon uchun, balki mayl uchun ham flektiv bo'lgan.

Barcha german tillarida bo'lgani kabi, hozirgi va o'tmishdagi faqat ikkita zamon mavjud edi. Qadimgi ingliz tilida uchta mayl bor edi: indikativ, subjunktiv va buyruq. Subjunktivning asosiy ishlatilishi modal ma'nolarni ifodalash edi. Traugottning fikriga ko'ra, subjunktiv taklifning haqiqatiga shubha qilish yoki noreallik, potentsiallik, nasihat, istaklar, istaklar, iltimoslar, buyruqlar, taqiqlar, majburiyatlar, farazlar va taxminlarni ifodalash uchun ishlatilgan.

Ichulle þæt ze speken selde.

I want you to speak seldom.

Xulosa. Zamonaviy ingliz tilidagi kayfiyatni aniqlash juda qiyin, lekin oddiygina aytish mumkinki, bu so'zlovchining u gapirayotgan narsaga, voqea fakt (indikativ) yoki noaniq (subjunktiv) deb hisoblanishiga bo'lgan munosabatining ko'rsatkichidir. Non-fakt voqelikning turli darajalari va istaklar, istaklar, iltimoslar, ogohlantirishlar, taqiqlar, buyruqlar, bashoratlar, imkoniyatlar va haqiqatga zid hodisalarni qatorni o'z ichiga oladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Nasriddinovna, Z. S. . (2023). Conceptual Analysis of Word Formation and Sentences. INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE LEARNING AND

APPLIED LINGUISTICS, 2(5), 46-50. Retrieved from <https://inter-publishing.com/index.php/IJLLAL/article/view/1697>

2. Sirojova, Z. (2022). INGLIZ TILIDAGI QO`SHMA GAPLARDA SINTAKTIK MUNOSABATLAR SINKRETIZMINING FUNKSIONAL TADQIQI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 25(25). извлечено от https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/8419

3. Sirojova , Z. (2023). INGLIZ, O`ZBEK VA RUS TILLARIDA RAVISHDOSH VA UNING SINKRETLASHUVI. Talqin Va Tadqiqotlar, 1(19). извлечено от <https://talqinvatadqiqotlar.uz/index.php/tvt/article/view/68>

4. Қурбонова Н.Р. Фитратнинг “Киёмат” хикоясида нореал дунё тасвири “Ижодкор ўқитувчи илмий –ушлублий журнал” 2022, 18-сон, Б.4-6

5. Xafizovna , R. N. . (2023). The Study of Context: From Static to Dynamic. Miasto Przyszłości, 32, 242-246. Retrieved from <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/1138>

6. Ruziyeva Nilufar Xafizovna (2021).The category of politeness in different linguocultural traditions. ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL 11 (2), 1667-1675

7. Yaxyayeva, N. (2023). CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BADIY MAKON KONSEPSIYASI. Interpretation and Researches, 1(7). извлечено от <https://interpretationandresearches.uz/index.php/iar/article/view/212>

8. Mehmonova, Yulduz. "Syntactic and semantic analysis of word combinations in the English and Uzbek languages." ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz) 14, no. 14 (2022).

9. Ash, J. (1775), The New and Complete Dictionary of the English Language, London.

10. Green, G. (1990), 'Travels with my aunt,' The Oxford Book of Humorous Prose, in Muir F. (ed.), Oxford and New York, Oxford University Press

11. Finney, Ch. E. A. (1999-2000), God save the subjunctive, available at: , last accessed 21 October 201